

Blijvend in herinnering

NIEUWE AANWINST

Ananasbeker

Albert van Alckemade
1620 (jaarletter Y, Haarlem 1620)
of 1617 (jaarletter V, Haarlem
1617). Zilver, H 13,5 cm
Bijdrage: € 40.000, waarvan
€ 15.000 uit het Warning-
Meijaard Fonds en € 25.000
uit het Themafonds Zilver
FRANS HALS MUSEUM, HAARLEM

Aangekocht in 2024 met steun van de
Vereniging Rembrandt (mede dankzij
haar Warning-Meijaard Fonds en haar
Themafonds Zilver)

De nieuwe aanwinst van het Frans Hals Museum valt op door de bijzondere vormgeving. Maar wat de 17de-eeuwse beker vooral zo interessant maakt, is de inscriptie op de bovenrand. Daardoor weten we dat hij voor of ter nagedachtenis aan een specifieke Haarlemmer is gemaakt – een Haarlemmer die ook nog eens een band heeft met het gebouw waarin het Frans Hals Museum is gevestigd.

Begin 2024 wist het Frans Hals Museum een zilveren beker van de Haarlemse zilversmid Albert van Alckemade te verwerven. Opvallend is de vorm van de kom, de ‘cuppa’: die heeft een bobbelige wand en lijkt daardoor op een ananas of druiventros. Daarom wordt dit type voorwerp in het Nederlands een ‘ananasbeker’ en in het Duits een ‘Traubenpokal’ (druivenbokaal) genoemd. Dit soort bekertjes werd vooral in de Zuidelijke Nederlanden en rond Neurenberg vervaardigd. Er zijn slechts vijf ananasbekers in Nederlandse openbare collecties: vier in het Amsterdam Museum (waarvan er drie van Duitse makelij zijn) en één in Museum Boijmans Van Beuningen. Die laatste vertoont sterke overeenkomsten met de ananasbeker die het Frans Hals Museum heeft aangekocht en is in dezelfde tijd vervaardigd.

Ananasbekers zullen bedoeld zijn geweest voor privégebruik, maar er komen vrijwel nooit namen op voor – soms alleen letters. Daarom is het moeilijk om ze aan oorspronkelijke eigenaren te verbinden. De beker van het Frans Hals Museum is een gelukkige uitzondering op de regel, want daarop staat een naam voluit gegraveerd, met een jaartal: MAETHEVS VAN HAMME 1619. Uit archiefdocumenten blijkt dat deze Matheus van Hamme in 1572 geboren werd in het Vlaamse

Halewijn en getrouwd is geweest met Martijntgen Plumoens. Hij moet kort voor 17 juli 1619 overleden zijn, want in een notariële akte van die datum wordt Martijntgen zijn weduwe genoemd. Mogelijk heeft zij de ananasbeker laten maken ter nagedachtenis aan haar man. Matheus komt ook voor in een register van prijswinnaars in een loterij die in 1607 te Haarlem werd gehouden. Het betrof een loterij ten bate van de bouw van het Oudemanshuis – de plek waar het Frans Hals Museum sinds 1913 gevestigd is.

In de 17de eeuw was Haarlem een bekend productiecentrum voor zilver, beroemder nog dan Amsterdam. Van het kerkelijke zilver is relatief veel bewaard gebleven, omdat deze voorwerpen eeuwenlang gebruikt werden tijdens de eredienst. Zilveren voorwerpen van de gilden en van particulieren zijn vaak in de loop der tijd verloren gegaan, omgesmolten toen de smaak veranderde. Deze ontwikkelingen zijn terug te zien in de collectie Haarlems 17de-eeuws zilver van het Frans Hals Museum: het merendeel daarvan is kerkelijk zilver, een klein deel gildezilver en een nog kleiner deel zilver van particulieren. De ananasbeker vormt daarom een welkome aanvulling op de verzameling.

De ananasbeker is niet alleen met Haarlem verbonden dankzij de inscriptie erop, maar ook vanwege de

maker ervan. Deze Albert van Alckemade (ca. 1580-na 1626) was tussen 1615 en 1625 als zilversmid werkzaam in Haarlem, net als zijn vader Jacob van Alckemade (ca. 1556-1624) voor hem. Van Jacob bezit het Frans Hals Museum twee voorwerpen, waaronder een pronkbeker van het Sint-Maartensgilde uit 1605. Een topstuk in de collectie, met figuren naar ontwerp van Hendrick de Keyser en voorstellingen naar ontwerp van Hendrick Goltzius.

Dankzij de recente aankoop door het Frans Hals Museum zijn nu beide Van Alckemades met een hoogwaardige beker vertegenwoordigd in de stad waar ze werkten. De twee voorwerpen staan momenteel opgesteld in een bescheiden zilverspresentatie in het museum, maar zullen over enkele jaren schitteren in de nieuwe, omvangrijker collectieopstelling van het Haarlemse zilver die het museum voorbereidt. \

Christi M. Klinkert is senior conservator oude kunst van het Frans Hals Museum